

Kuidas lugeda kohanimkartoteegi sedelit?

Kohanimesid on kartoteeki kogutud 1920. aastatest alates, seetõttu võib kogus leiduda mitmesuguseid kandeid. Järgnev kirjeldab tüüpilisi sedeleid, nii nagu neid soovitati vormistada Emakeele Seltsi juhendis (viimane juhend on 1977. aastast).

Üldiselt on kolme tüüpi sedeleid: kohanimesedel, koondsedel ja keelejuhi sedel. Lisaks on kogudes kaarte-skeeme, vahel fotosid ning kogude alguses kogu enda kirjeldus e tiitelleht (kes on kogunud, millal ja kui palju). Kohanimesedelid ja koondsedelid paiknevad kogude põhiosas, keelejuhi sedelid ja tiitelleht kogu alguses (kaustas „kogujad“). Kaardid-skeemid ja fotod on vahel paigutatud põhiossa, kui nad on sedelisuurused (vahel ka kokkumurtult), vahel on eraldi kaustas.

Kohanimesedel näeb täiskujul välja selline (väikesed numbrid sulgudes viitavad seletustele allpool):

(1) Kibura t.
(2) <i>Kibura talu</i>
(3) <i>Kiburale, Kibural, Kiburalt</i>
(4) (vt. ka Maretaoja t.)
(5) 'vana talu Tani külas (nr. 9 skeemil); rk.n. Kibura, am.n. Maretaoja'
(6) <i>Vat see Kibura nime on sellest tulnd, et selle talu asutaja o'li tulnd Leetvalt Kibara külast ja sii akati Kiburase üidma.</i>
(7) J. K. 76 (8) Tor (9) Tani k.

(1) **Märksõna**, st nimi tänapäeva eesti kirjaviisis. Soovitus nägi ette kirjutada see kirjakeeles. Tavaliselt on sellel kohal n-õ ametlik nimi, mis kirjas dokumentides.

(2) **Nime häälduskuju**, st nime kohalik hääldus ja pruuk (hõlmas ka liigisõna). Häälduskuju märkimiseks on sedelitel kasutatud kas korrespondentide kirjaviisi või soome-ugri transkriptsiooni. Esimeses kirjutatakse nimesid nii, nagu eesti kirjaviis võimaldab, lisaks märgitakse III vältet (´-märgiga pikalt häälduva tähe peal, nt Leetva, Laèva) ja palatalisatsiooni e peenendust (´-märgiga kas tähe peal või kõrval, nt Kañdi, Sel'lama). Soome-ugri transkriptsiooni märkide kohta vaata eraldi juhendit.

(3) **Kohakäänded**, st kas kasutatakse sise- või väliskohakäändeid. Tavaliselt antakse kolm vormi, vastuseks küsimustele kuhu? kus? kust?

(4) **Viited.** Kui kohal on mitu nime, siis märgitakse sedelile kõik nimekujud ning iga nime kohta täidetakse eraldi sedel koos ristviidetega. Tavaliselt täpsustakse ka nime staatust (ametlik, rahvapärane vm). Nt kui Kibura talu ametlik nimi on Maretaoja, siis on kogus kaks sedelit (Kibura ja Maretaoja) koos vastastikuste viidetega.

(5) **Seletus.** Siin antakse ülakomade vahel koha kirjeldus: mis objektiga on tegemist, kus see asub, millised on tema teised nimekujud. Kui lisatud on kaart või skeem, siis ka viited sellele. Vahel on viiteid läheduses paiknevatele teistele kohtadele.

(6) **Taustateave.** Sedelile lisatakse keelejuhilt saadud andmeid nime päritolu kohta või rahvapärimust, samuti mälestusi ja kuulnud jutte, mis seotud kohtade nimedega. Need on enamasti kirjas tsitaatidena, st sellisel kujul (sageli murdeliselt), nagu keelejuht neid rääkis.

(7) **Keelejuht.** Tavaliselt kirjutatakse keelejuhi nimetähed ja tema vanus, nt J. V. 75.

(8) **Kihelkond.** Kasutatakse traditsioonilisi kolmetähelisi lühendeid.

(9) **Kogumisaik.** Enamasti küla, kus andmed on kirja pandud; kui keelejuht elab mujal, siis on soovitatud ikkagi kirjutada see küla, mille kohta on andmeid kogutud. Sageli on kogujad ka kogumisaiga kohta kasutanud lühendeid, need on lahti seletatud kogu tiitellehe andmetes.

Kui andmed ei ole ühele sedelile ära mahtunud, siis on jätkatud materjali esitamist järgmistel sedelitel; sel juhul on sedelid nummerdatud (number ülaseravas).

Põhiandmed on kantud sedeli esiküljele, ent pöördele on kirjutatud **koguja andmed**, tavaliselt koguja nimetähed ja kogumisaasta (enamasti kahe viimase numbriga). Veebis avanevad sirvimisel sedelite esiküljed, tagakülje saab kätte lingiga pildi paremas ülaseravas. Vanematel kogudel sageli koguja andmed pöördel puuduvad.

Koondsedel (näide)

Tohera k.	1
<i>Tohera</i>	
<i>Toherase, Toheras, Toherast</i>	
'küla Tori külanõukogus Navesti jõe veeres'	
<i>Vanasti ol'i sii olnd Tohevere küla, aga nüüd üitasse Tohera külase. See on üks vana küla.</i>	
A. M. 86	Tor Tohera k.

Tohera k.		2
Talud:	Nr. skeemil:	
Altpere	3	
Hundituru = Takkatoa	6	
Kaupmehe	1	
Kopli	2	
Kännuvälja	13	
Määränõmme	12	
Ojapealt	5	
Pöörde	11	
Riioja	7	
Takkatoa = Hundituru	6	
Tökke	10	
		Tor

Tohera k.		3
Heinamaad:		
Järve		
Ojapealt		
Soo		
Metsad:		
Kuradimännik		
Pütassaare		
Jõed, ojad:		
Härgoja		
Navesti jõgi		
Riiuoja = Tilleoja = Tilluksoja		
Tammeri oja		
		Tor

Koondsedel on ühe küla kohta käiv ülevaade, kus on loetletud kõik vastava küla talunimed ja loodusnimed. See paikneb tavaliselt külanime kohta käiva sedeli juures, samas on viited skeemidele vms.

Keelejuhi sedel asub kogujate kaustas. Märksõna kohal on nimetähed ja vanus (see, mis leidub kohanimesedelite alaservas). Järgmisel real on keelejuhi ees- ja perekonnanimi, sünniaeg või vanus, sünni- ja kasvukoht, haridus, elukutse, kust vanemad pärit, kus keelejuht on pikemat aega elanud, praegune elukoht, murdekeele oskus. Vt näidet allpool.

K. T. 79

Katharina Tasane, sünd. 1897. a. Tori khk. Tani külas. Isa pärit samast, ema Kiisa külast. Tori khk. Levil koolis käinud 4 aastat. Kõneleb võrdlemisi head murdekeelt. Alatine elukoht: Pärnu raj., Tori kn., Soone k., Maasiksaare t.

Tor

Valik sedelitel kasutatud lühendeid

am.n. = ametlik nimi

as. = asundus

hm. = heinamaa

k. = küla

kh. = kolhoos

khk. = kihelkond

kn. = külanõukogu

p. = pere

pn. = perekonnanimi

rk.n. = rahvakeelne nimi

sh. = sovhoos

t. = talu